

Yttrande över Förslag till nationell plan för transportsystemet 2018–2029 N2017/05430/TIF

Sámiid Ríikkasearvi (SSR) har tagit del av förslaget till nationell plan för transportsystemet. SSR avger följande yttrande.

Inledande kommentarer

SSR är en politisk obunden intresseorganisation för rennäringen och samiska näringslivs- och samhällsfrågor. Organisationens syfte är att tillvarata och främja de svenska samernas ekonomiska, sociala, rättsliga, administrativa och kulturella intressen med särskild hänsyn till renskötseln och dess binäringars fortbestånd och sunda utveckling. SSR är ett demokratiskt organ och representerar samer anslutna till samebyar eller sameföreningar.

SSR är idag den organisation som företräder Sveriges samebyar i sin helhet, undantaget koncessionsrenskötseln, samt flertalet sameföreningar.

SSR:s medlemmar har uttryckligen fastslagit att organisationen är den part som skall företräda näringen gentemot externa parter på nationell/regional/lokal nivå vid flera landsmöten senast i Umeå 2014. Landsmötet är SSR:s högsta beslutande organ.

Övergripande kommentarer

SSR anser att den nationella planen inte på något sätt berör de effekter och konsekvenser som kommer att drabba renskötseln och dess utövare. I tillägg till detta saknas även en beskrivning av effekterna på rennäringen som allmänt intresse, vilket staten och dess företrädare har en skyldighet att redogöra för.

Den nationella trafikplanen och de planerade satsningarna kommer om projekten genomförs få en betydande påverkan på renskötseln. Denna påverkan måste belysas redan i planarbetet och inte hänskjutas till eventuella tillståndsprövningar. Att inte belysa frågeställningarna initialt medför en osäkerhet för såväl samebyar som olika projektörer.

SSR anser att dessa brister medför att planen i dess nuvarande form inte kan accepteras och således ej antas. Mot bakgrund av detta lämnar SSR endast övergripande kommentarer på förslaget.

Kommentarer avseende arbetsprocessen med framtagande av den nationella planen

SSR kan konstatera att arbetet med planen har skett genom en så kallad öppen process där olika aktörer deltagit under arbetet. SSR har dock inte inbjudits till några möten eller till det möte som näringsdepartementet anordnade den 30 november 2017. Det är enligt våra medlemmar, samebyarna, inte tillräckligt att bjuda in sametinget i dessa frågor utan även SSR måste tillfrågas.

Gällande frågor som kan få stor påverkan på samernas traditionella näring, renskötseln, har staten ett särskilt ansvar att konsultera samerna. Det föreligger en skyldighet för staten att ett fritt och informerat förhandssamtycke inhämtas innan projekt som särskilt kan påverka samer och deras sätt att leva kan genomföras.¹ Konsultationen ska inte innebära att samerna enbart involveras i processen². Då SSR som företrädare inte kallats till något enskilt möte vare sig med trafikverket eller näringsdepartementet anser SSR att arbetsprocessen inte kan anses som godtagbar. Det framgår tydligt i planen att kunskapen om renskötseln varit begränsad.

Principen om konsultation och principen om ett fritt och informerat förhandssamtycke (FPIC), är principer som är internationell sedvanerätt och *jus cogens*.³

¹ International Law Association, *Resolution No. 5/2012 - Rights of Indigenous Peoples*, para. 5: "States must also comply – according to *customary* and applicable conventional international law – with the obligation to recognize and promote the right of indigenous peoples to autonomy or *self-government*, which translates into a number of prerogatives necessary in order to secure the preservation and transmission to future generations of their cultural identity and distinctiveness. These prerogatives include, inter alia, the right to participate in national decision-making with respect to decisions that may affect them, the right to be *consulted* with respect to any project that may affect them and the related right that projects significantly impacting their rights and ways of life are not carried out without their *prior, free and informed consent*, as well as the right to regulate autonomously their internal affairs according to their own customary laws and to establish, maintain and develop their own legal and political institutions.

² Expert Mechanism: *Progress report on the study on indigenous peoples and the right to participate in decision-making - Report of the Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples*, 23 augusti 2010, A/HRC/15/35, s. 10 och 12, para. 34 och 41.

³ Assembly, Human Rights Council, Fifteenth session, Item 5, Human rights bodies and mechanisms: *Progress report on the study on indigenous peoples and the right to participate in decision-making - Report of the Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples*, 23 augusti 2010, A/HRC/15/35, s. 9, para. 30. Se även S. James Anaya, *Indigenous Peoples in International Law* (New York, Oxford University Press, 2004), p.97; Ian Brownlie, *Principles of Public International Law* (Oxford, Oxford University Press, (2003), p.489; Héctor Gross Espiell, "Self-Determination and Jus Cogens" in *UN Law/Fundamental, Rights: Two Topics in International Law*, Antonio Cassese, ed. (Alphen aan den Rijn, Sijthoff and Noordhoff International Publishers BV, 1979), p.167; Hurst Hannum, *Autonomy, Sovereignty and Self-Determination: The Accommodation of Conflicting Rights* (Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1990), p.45; Patrick Thornberry, *International Law and the Rights of Minorities* (Oxford, Oxford University Press, 1991), p.14.

Konsekvenser för renskötelsns utövande

Planen redogör ej för de konsekvenser som kan komma att drabba renskötelsen och dess utövare vilket är en stor brist, då de i allra högsta grad kommer att beröras av planen. Stora infrastrukturprojekt tar ofta stora ytor i anspråk och möjligheterna för renen att nyttja olika årstidsland påverkas ofta på ett betydande sätt. Effekterna av nya satsningar på väg och järnväg får generellt betydligt större störningszoon för renskötelsen än just det direkta området för vägen/järnvägens sträckning. Beroende på i vilket årstidsland vägen/järnvägen finns påverkas renskötelsen på olika sätt. Om sträckan korsar eller ligger nära en renflyttningsled påverkas renens möjlighet att fritt förflytta sig mellan betesområden och årstidsland i stor omfattning. För samebyarna och renen är just tillgången till vinterbetesmarker som är avgörande och den begränsande faktorn för såväl djurhälsa som den enskildes möjlighet till köttproduktion.

Erfarenheterna av befintliga vägar och järnvägar är att de utgör ett stort hinder både för att passera med renarna, för renarna att fritt ströva kring och för att använda som betesområde. På vissa ställen finns stängsel men då underhållet av dessa ofta är nedsatt leder detta till livsfarliga sträckor där flera olyckor kan ske. På många sträckor saknas stängsel och kan i vissa fall vara direkt olämpligt att sätta upp vilket leder till att områden flera kilometer från sträckan inte kan användas för renbete.

Renskötande män och kvinnors arbetsmiljö påverkas i stor omfattning av väg och järnväg. Både i det direkta praktiska arbetet inom renskötelsen med ökad arbetsbörda och ibland vid direkt livsfarliga situationer med trafik och tåg inblandade.

SSR anser att en effektiv planering av vägar och järnvägar ej enbart kan utgå från ett samhällsekonomiskt perspektiv utan måste också vägas mot det samhällsansvar staten har genom sina internationella åtaganden att bevara rennäringen och den samiska kulturen. SSR anser att de bakomliggande principiella skälen som planen lyfter visar på att renskötelsns behov inte beaktats i tillräcklig omfattning. SSR anser att en sådan effektivisering ej kan genomföras utan en ordentlig analys hur rennäringen drabbas.

SSR erfarenhet är att det vid avvägningar mellan olika intressen är svårt för rennäringen att beaktas som ett allmänt intresse som ska prioriteras. Svårigheten ligger i att se hur renskötelsen som helhet påverkas och inte bara hur renskötelsen på det lokala enskilda planet påverkas av en ändrad markanvändning. Det krävs ett helhetsperspektiv för att kunna göra rätt bedömningar. I dag finns ett stän-

digt tryck på renskötseln från olika intressenter som var för sig kanske inte tycks påverka i så stor omfattning. Sammantaget är däremot dessa påverkningar och inskränkningar något som påverkar och hotar rennäringen ur det allmänna intresseperspektivet och renskötselrätten. Detta är ett problem som det är viktigt att uppmärksamma och SSR anser att detta är något som borde ha tydliggjorts i planen. Särskilt art. 27, Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

SSR anser att den nationella planen i sin helhet inte lyfter renskötseln, den samiska kulturen och de samiska rättigheterna på ett sätt som kan anses acceptabelt utifrån de förväntade effekterna. SSR kan konstatera att det inte ens med välvilja kan sägas att renskötseln har beskrivits på ett tillfredställande sätt. Med anledning härav menar SSR att planen inte kan antas.

Sámiid Riikkasearvi

Jenny Wik Karlsson

Förbundsjurist